

MUHASEBE AÇISINDAN TİCARİ ALACAKLARA YÖNELİK SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: MUHASEBE MESLEK MENSUPLARINA YÖNELİK BİR UYGULAMA*

Mahmut DEMİRTAŞ**

Doç. Dr. İdris VARICI***

Arş. Gör. Dr. Fevziye KALIPÇI ÇAĞIRAN****

Ampirik Araştırma
(Empirical Research)

Muhasebe ve Finans
Araştırmaları Dergisi
Kasım 2019; 1 (2): 195-219

ÖZ

İşletmelerin finansal tablolarında varlıklarının büyük bir çoğunluğunu ticari alacaklar oluşturmaktadır. Özellikle ekonominin ve sektörün kötü gittiği zamanlarda bu tutarların daha da arttığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle Gelir İdaresi Başkanlığının yayınladığı özetlerde muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklarla ilgili çok sorun yaşadığını göstermektedir. Sorunların çözümünde konu ile ilgili bilgi düzeyinin artırılması önem kazanmaktadır. Bu anlamda meslek mensuplarının müşavirlik görevi de düşünüldüğünde uygulamadaki bilgi eksikliklerini veya yanlışlarını gidermeleri gerekmektedir.

Bu çalışmada ticari alacaklarla ilgili özellikle Tekdüzen Muhasebe Sistemi ve Vergi Usul Kanunu (VUK) esas alınarak teorik bilgiler verilmiştir. Teorik bilgiler verildikten sonra meslek mensuplarının ticari alacaklarla ilgili bilgi düzeyleri ortalama olarak ölçülmüş, sonuçlar meslek mensuplarının demografik özelliklerine göre istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Araştırma Samsun ilinde bulunan 150 muhasebe meslek mensubu üzerinde yapılmıştır.

Araştırma sonucunda meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili muhasebe açısından bilgi düzeylerinde eksikler olduğu tespit edilmiştir. Meslek mensubunun çeşitli demografik özellikleri ile muhasebe bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ticari Alacaklar, Değersiz Alacaklar, Şüpheli Alacaklar.

JEL Kodları: M40, M41.

APA Stili Kaynak Gösterimi:

Demirtaş, M., Varıcı, İ., Kalıpçı Çağırın, F. (2019). Muhasebe Açısından Ticari Alacaklara Yönelik Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Muhasebe Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*. 1 (2), 195-219.

* Makalenin gönderim tarihi: 21.11.2019; Kabul tarihi: 24.11.2019, iThenticate benzerlik oranı %10

**Ondokuz Mayıs Üniversitesi, m.demirtas1980@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9473-538X

***Ondokuz Mayıs Üniversitesi, idris.varici@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1825-0289

****Ondokuz Mayıs Üniversitesi, fevziye.kalipci@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2443-1265

PROBLEMS FOR TRADE RECEIVABLES AND SOLUTION PROPOSALS IN TERMS OF ACCOUNTING: AN APPLICATION FOR PROFESSIONAL ACCOUNTANTS

ABSTRACT

The majority of the assets in the financial statements of the companies consist of trade receivables. Especially in times of deterioration of the economy and the sector, these amounts increase even more. In particular, in the ruling issued by the Revenue Administration, it shows that there are many problems regarding the trade receivables of professional accountants. It is important to increase the level of information in the solution of the problems. In this sense, the professional accountants should take into account the deficiencies or inaccuracies in the application considering the duty of consultant.

In this research, theoretical information about trade receivables is given especially on the basis of Uniform Accounting System and Tax Procedural Law. After giving the theoretical information, the information levels of the professional accountants about trade receivables were measured on average and the results were analyzed statistically according to the demographic characteristics of the professional accountants. The research was conducted on 150 professional accountants in Samsun.

As a result of the research, it was determined that the professional accountants don't have enough information about accounting for trade receivables. It was found that there were significant differences between various demographic characteristics of professional accountants and accounting information levels of professional accountants.

Keywords: Trade Receivables, Worthless Receivables, Doubtful Receivables.

JEL Codes: M40, M41.

1. GİRİŞ¹

Küreselleşen piyasalar ve gelişen teknoloji nedeni ile işletmeler arasındaki ticari ilişkiler gelişmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak işletmeler arasındaki borç-alacak ilişkileri de artmıştır. İşletmeler arasındaki vadeli işlemlerin artması kambiyo senetlerinin düzenlenmesinde artışa sebep olmuştur. Kambiyo senetlerinde bilgi eksikliği nedeni ile yapılan yanlış uygulamalar hem muhasebe meslek mensuplarını hem de işletmeleri zor duruma sokmuştur. Ticari alacak işlemlerinin artması muhasebe meslek mensupları açısından ticari alacaklar ile ilgili çeşitli uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Gelir İdaresi Başkanlığı yayımladığı özalgeler ile muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili tereddüte düştüğü konulara açıklık getirmiştir. Vergi denetmenleri tarafından yapılan denetimlerde ticari alacak uygulamaları ile ilgili yapılan yanlış uygulamalar nedeni ile vergi cezalarının kesildiği yargı kararlarından anlaşılmaktadır.

¹ Bu çalışma "Muhasebe ve Hukuk Açısından Ticari Alacaklara Yönelik Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Uygulama" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Denetim dışında kalan işletmelerde ise yapılan yanlış uygulamalar vergi zayıfatına sebep olmaktadır.

Ticari işletmelerin aralarındaki ticari ilişkilerinin düzenli olması, ticari alacakların takibi, gerekli belgelerin düzenlenmesi, açılan davalarda defter ve belgelerin işletme lehine delil oluşturması, işletmelerin vergi denetimlerinden ceza almadan çıkması, gerçeğe en uygun raporlamaların yapılması ancak muhasebe bilgi düzeyi yüksek muhasebe meslek mensupları ile mümkün olabilir.

Yapılan bu araştırmada muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili karşılaştıkları sorunları belirlemek amaçlanmaktadır. Bu anlamda muhasebe meslek mensuplarının muhasebe bilgi düzeyindeki eksik taraflarına çözüm önerileri sunulması, ticari alacaklar konusunda muhasebe bilgi seviyesi yüksek muhasebe meslek mensubu olmaya katkı sağlanması amaçlanmıştır. Alt amaç olarak ise açılan davalar ve kesilen cezalar nedeniyle ortaya çıkan maddi kayıpların önüne geçilmesi, muhasebe meslek mensuplarının mesleki itibarının artırılması, muhasebe raporlarının gerçeğe en uygun hale getirilerek muhasebe bilgi kullanıcılarına sunulması ve yargı organlarının yükünün azaltılması beklenmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda Samsun’da faaliyet gösteren meslek mensuplarının ticari alacaklar konusunda bilgi düzeyleri anket yoluyla ölçülmüştür. Ayrıca katılımcıların muhasebe bilgi düzeylerinde demografik özelliklerine göre farklılık olup olmadığı da incelenmiştir.

2. TİCARİ ALACAKLAR İLE İLGİLİ ÖZELLİKLİ DURUMLAR

Ticari alacaklar ile ilgili uygulamada birçok özellikli durumla karşılaşmaktadır. Alacağın şüpheli ve değersiz hale gelmesi ve reeskont işlemleri ile ilgili özellikli durumlardan bazıları aşağıda genel olarak ele alınmıştır.

2.1. Alacağın Şüpheli ve Değersiz Hale Gelmesi ile İlgili Özellikli Durumlar

Kefaletle bağlı alacakların şüpheli hale gelmesi ve karşılık ayrılması durumu özellikli bir konudur. Bir alacağa karşılık ayrılması alacağın “ticari ve zirai kazancın” elde edilmesi için yapılan işlemlerden kaynaklanması VUK’un gereğidir. Verilen kefaletten kaynaklanan alacaklarda ticari ve zirai kazanç elde edilmesi gibi bir amaç mevcut değildir. Bu nedenle alacak dava ve icra aşamasına gelse bile esas amaç vaki olmadığından bu alacağa karşılık ayrılması yersizdir. Konuya ilişkin Danıştay 4.dairesi tarafından bu yönde verilen karar vardır. Bu karara göre “...holdingin iştiraki olmayan A.Ş. adına kefalet nedeniyle yaptığı ödemelerin ticari kazancın elde edilmesiyle ilgili nitelikte bulunmaması sebebiyle, alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılmasında isabet yoktur.” (Korhan, 2014).

Özellikli konulardan bir diğeri kamudan olan alacaklara karşılık ayrılıp ayrılmaması durumudur. VUK'un 323. maddesine göre bir alacağa karşılık ayrılabilmesi için alacağın tahsilinin şüpheli hale gelmesi gerekir. Ancak VUK'un 323. maddesinin şartları sayılırken borçlu olan kişinin kamu mu, özel mi, gerçek kişi mi veya tüzel kişi mi diye bir ayırım yapılmamıştır. Bu konuda da iki görüş vardır. Kamudan olan alacaklara karşılık ayrılamaz diyen görüşe göre, alacağın tahsilinde bir şüphe yoktur, kamunun iflas ilan etmesi veya borcunu ödemeyeceğine ilişkin bir beyanı olamaz bu nedenle kamudan olan alacaklara karşılık ayrılamaz (Ege, 2016: 248). Kamudan olan alacaklar ile ilgili Gelir İdaresi Başkanlığı'nın yayımladığı bir özalgede kamu idaresinin borçlarını ödeyemeyeceği gibi bir ihtimalin olmadığından şüpheli hale gelen kamudan alacaklara karşılık ayrılamayacağını belirtilmiştir.

Kamudan olan alacaklara karşılık ayrılması gerektiğini savunan görüşte; kamudan olan alacakların da diğerk alacaklar gibi dava konusu olabileceği, diğerk alacaklardan bir farkının olmadığı, alacağa karşılık ayrılması alacak tutarının tahsilinin imkânsız olduğu anlamına gelmediği savunulmaktadır. Yani kamu dışındaki alacaklara karşılık ayrıldığında nasıl tahsil imkânı varsa kamu alacakları da böyledir. Kamudan olan alacağın mutlaka ödeneceği gibi düşünülüp teminatlı alacak gibi varsayıp, karşılık ayırmama olayını doğru bulmamaktadır. Bu nedenle de kamudan olan alacaklara karşılık ayrılmalıdır (Arpacı, 2015: 161).

Alacaklara karşılık ayrılmasındaki temel amaç alacağın ödenmeme riskine karşı mükellefi korumak, elde edemeyeceği gelirden dolayı vergisel açıdan avantaj sağlamaktır. Kamudan olan alacağın doğmasına sebep olan gelirinin tahakkuk etmesi ve bu gelirinin vergisinin cari vergi yılı içinde ödenmesi vergi adaleti açısından alacağı olan işletme açısından olumsuzluk oluşturmaktadır. Bu anlamda alacağa karşılık ayrılması vergi adaleti sağlayacaktır. Diğerk taraftan kamudan olan alacağın ödenmeme riski yoktur, kamunun iflasını açıklamış olması gerekir, süre uzasa bile alacaklı alacağını tahsil edecektir.

Avanslarda karşılık ayrılması durumu yine irdelenmesi gereken bir konudur. Avanslar için karşılık ayrılabilmesi yönünde GİB'in yayımladığı bir özalgede, avans olarak yapılan işlemler nedeniyle ortaya çıkan alacağın VUK 323. maddedeki şartları taşınması halinde, işletmenin ticari faaliyetleri nedeniyle oluştuğu için icra takibine başlanıldığı yılda karşılık ayrılabilmesi hususunda görüş belirtilmiştir (Ege,2016: s.249).

Sipariş avansları nedeni ile ortaya çıkan alacaklara karşılık ayrılması ile ilgili GİB'in yayımladığı diğerk bir özalgede "...ileride teslim alınacak bir hizmet için sipariş avansı niteliğindeki ödemelerin ticari faaliyetin devamı için yapılması ve bu tür ödemelerin Kanunun 323'üncü maddesinde belirtilen şartları haiz olması halinde, bu ödemelerin tahsil edilemediği durumlarda karşılık ayrılması mümkün bulunmaktadır." demektedir.

Şüpheli ticari alacaklara karşılık ayrılmasındaki temel amaç işletmenin hasılat olarak yazdığı ancak tahsil edememe nedeniyle uğradığı zararı telafi etmektir. Hasılat kayıtları tahakkuk esasına dayandığı için mükelleflere sağlanan bu avantaj ile tahakkuk esasını üzerinde de düzeltmeye gidilmektedir. Bu nedenle muhasebe kayıtlarında tahsil edilemeyen sipariş avanslarına karşılık ayrılmaması daha isabetli olacaktır. Ancak işletmenin yasal olarak karşılık ayırmasında bir sakıncanın olmadığı da özgelgelere anlaşılmaktadır.

Karşılık ayrılması anlamında karşılıksız çek konusu da önemlidir. Şüpheli hale gelen çeklerin, banka tarafından verilen teminat düşüldükten sonra kalan tutarı şüpheli alacak haline dönüşmektedir. İşletmenin şüpheli çekli alacakları hem özün önceliği kavramı gereği hem de işletmenin ticari faaliyetlerinden kaynaklı olduğu için Ticari Alacaklar grubunda yer alması isabetli olacaktır. İşletmenin ticari faaliyetleri dışında aldığı çeklerden karşılıksız çıkanlar için karşılık ayıramayacağı kanaatindeyiz. Çünkü VUK'un 323. maddesi alacağın işletmenin ticari faaliyetleri nedeniyle ortaya çıkması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca karşılıksız çıkan çek için de dava ve icra yoluna başvurulması gerekmektedir.

İşletmenin yurtdışından olan ticari faaliyetleri nedeniyle şüpheli hale gelen alacakları için bu alacağın şüpheli hale geldiğinin ispatlanması gerekir. Bu nedenle ticari iş yaptığı firmanın bulunduğu ülkede bu şüpheli alacak için dava açılmış olması ya da icra takibine başlanmış olması gerekmektedir. İşletmenin dönem sonunda yapmış olduğu değerlendirme nedeniyle ortaya çıkan kur farkları da şüpheli alacak kapsamında değerlendirilebilecektir (Korhan,2014).

Yurt dışındaki bir alacağın tahsil edilmesinde şüphe duyularak karşılık ayrılması konusunda Maliye'nin görüşü ile Danıştay'ın görüşü arasında farklılık vardır.

Danıştay 4.Dairesinin 27/05/2010 tarih 2008/399 Esas ve 2010/3271 sayılı kararında “ ... davacının ikametgahı İstanbul olduğundan İstanbul İcra Daireleri de uyuşmazlık konusu alacağı takibe yetkilidir. ... , ticari kazancın elde edilmesi ile ilgili olan ve yetkili icra dairesince takip edildiği anlaşılan alacağın davacı tarafından şüpheli alacak olarak ayrılmasında ve hasılatan düşülmesinde yasaya aykırılık yoktur.” demektedir.

Maliye'ye göre yurtdışından olan şüpheli alacaklara karşılık ayrılabilmesi için iş yapılan firmanın ülkesinde dava açılmış ya da icra takibinin başlanması şartı aranmaktadır. Buna ilişkin Danıştay ise açılan dava veya başlatılan icra takibinin yurtiçinde olmasını da yeterli görmüştür. Maliye yurtdışında açılan davaları veya icraları şart koşmuştur ki bu nedenle yurtiçinde açılan dava ile yurtdışındaki şüpheli alacağı karşılık ayrılması halinde vergi ziyai cezası ile karşılaşma durumu ortaya çıkabilir, buna karşı temkinli olunmalıdır (Ateş,2014).

Hatır senetlerinde karşılık konusu irdelenmesi gereken diğer bir alandır. Hatır senetleri, işletmenin ticari işlemlerine dayanmayan, alışverişten

kaynaklı olmayan, temel amacı işletmenin finansal ihtiyaçlarını sağlamak olan, karşılıklı ikili ilişkilere dayalı olarak düzenlenen senetlerdir. Ticari hayatta işletmeler hatır senetlerini, işleri ile ilgili kişi ya da kuruluşlara vererek finansman ihtiyacını gidermektedir. Bu senetler işletmenin ticari faaliyeti ile ilgili olmadığından, öncesinde hasılat kaydedilmediğinden bu tür senetlere karşılık ayrılamaz (Elele, 2018).

Tahsilinde şüphe duyulan bir alacağa karşılık ayrılarak gider yazılabilmesi muhasebenin ihtiyatlılık kavramı gereği gelecekte oluşabilecek riskleri bertaraf etmek için ihtiyaten gider yazılmasıdır. Bu nedenle daha önce hasılat olarak kaydettiği ancak tahsilinde sıkıntı yaşadığı gelirlerle ilgili olmak şartıyla bu riskin bertaraf edilebileceği unutulmamalıdır. Bu suretle gider kaydı yapılarak daha az vergi ödemesi ile işletmede ihtiyaten bir fon oluşturulması sağlanmış olur. Bu nedenle daha önce herhangi bir kazanç unsurunu içermeyen bir durumu gösteren hatır senedi vakasında karşılık ayrılması muhasebe mantığına uygun değildir.

İş bırakma bildiriminden sonra şüpheli alacakların tahsili iki açıdan düşünülmelidir. Gerçek usule tabi işletmeler faaliyetlerini sona erdirdikten sonra, geçmişteki işlerinden dolayı karşılık ayrılarak gider yazdıkları alacaklarını tahsil etmeleri durumunda, elde ettikleri kazançlarını GVK'nın 82.maddesine göre arazi kazanç kapsamında bildirmek zorundadır. Mükellefin sonradan başka bir iş açması ya da yeni bir ortaklık kurması durumunda da bu kazanç arazi kazanç niteliğinde olup beyan edilmek zorundadır. Kurumlar vergisi mükelleflerinde ise tasfiye işlemlerinin sonuna kadar yapılan tahsilatlar gelir olarak kaydedilecektir (Tokat, 2014).

Uygulamada sorun olarak görülen bir konu da alacalı ile borçlu arasında ortaklık ilişkisi bulunması durumundaki alacaklardır. İşletmenin ortaklarından, bağlı kuruluşlardan veya iştiraklerinden olan alacaklarına karşılık ayrılması ile müşterilerden olan alacaklara karşılık ayrılması arasında bir farklılık yoktur. VUK'ta şüpheli alacak karşılığı ile ilgili şartları taşıyan alacaklara karşılık ayrılarak gider kaydı yapılabilir. Ancak işletmenin ticari faaliyetleri dışında ortaklara verdiği borçtan kaynaklanan alacaklarının tahsilinin şüpheli olması durumunda bunlara karşılık ayrılamaz, sadece ortaklardan alacaklar nedeniyle hesaplanan adet faizi ve KDV tutarı için şüpheli alacak karşılığı ayrılarak gider kaydı yapılabilir.

Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesine göre şüpheli hale gelen alacaklara karşılık ayrılması ifade edilirken, alacağın dava ve icra aşamasına gitme şartını taşımayan, dava ve icra takibine değmeyecek alacaklar küçük alacaklar şeklinde tanımlanmıştır. İşletmenin ticari faaliyetleri nedeniyle ortaya çıkan, dava ve icraya değmeyecek derecede küçük şüpheli alacaklara karşılık ayrılabilir. Bunun için dava masrafının alacağın tutarını geçmemiş olması, senetli alacaklarda protesto edilmesi veya senetsiz alacaklarda yazı ile birden fazla istenmesi şartı vardır. Mükellef yaptığı yazışmaları hem muhasebenin temel kavramlarından tarafsızlık ve belgelendirme hem de herhangi bir vergi incelemesinde ibraz etmek üzere belgelendirmelidir. Yazı

ile istemedi; alacağını isteyen taraf yazının birden fazla ve farklı günlerde gönderildiğine, yazının yetkili bir kişiye tebliğ edilmiş olmasına, kime ve hangi tarihte tebliğ edildiğine dikkat etmeli, yazının borçlu kişiye ulaştığından emin olmalı, taahhütlü postalama yapmaya özen göstermeli ve bunlara ilişkin evrakı zamanaşımı süresince saklamalıdır.

Aciz belgesine bağlanan bir alacak eski alacağa göre daha muhkem hale gelmektedir. Bu nedenle ilgili alacağın ortadan kalkması gibi bir durum söz konusu değildir. Bu nedenle aciz vesikasına bağlı alacak teminat altına alınmış alacaktır. Teminatlı alacaklarda alacağın zaten karşılığı olduğundan hesapsal bir karşılık ayrılmasına gerek yoktur. Ancak aciz vesikasının dışında kalan ve tahsil edilemeyen alacaklar için diğer şartların sağlanması durumunda karşılık ayrılabilir.

Aciz vesikasına bağlı alacaklara VUK 323'üncü maddedeki şartları taşımak kaydıyla, tahsil edilemeyen kısım için şüpheli alacak karşılığı ayrılarak zarar yazılabilecektir. Aciz vesikasına bağlı alacakların tahsil imkânı ortadan kalkmadığından değersiz alacak olarak kabul edilmeyecektir.

Son yılların en güncel ve üzerinde durulması gereken konularından biri konkordatodur. 15 Mart 2018 tarihinde İcra ve İflas Kanunu'nda değişikliğe gidilerek 2003 yılından beri yürürlükte olan iflas erteleme müessesesi kaldırılarak, yerine konkordato uygulaması getirilmiştir. Konkordato ile borçlarını zamanında ödeyemeyen veya zamanında ödeyemeyeceğini gören şirketler veya herhangi bir borçlu, borcunun ödeme süresinin uzatılmasını ya da borçta indirim yapılmasını, olası bir iflastan kurtulmak için konkordato isteyebilme hakkı getirilmiştir. Borçlu bunun için asliye ticaret mahkemesine başvuruda bulunmalıdır. (Yavuz, 2018:159)

Konkordato durumunda işletmenin alacaklarına kanun koyucu, konkordatonun işletmenin alacağını şüpheli getirmediğini, aksine alacağın tahsilini kuvvetlendirdiği gerekçesiyle karşılık ayrılmasına izin vermemiş, vazgeçilen alacak kısmını değersiz alacak sayıp gider yazmasına izin vermiştir. Ancak bu durum alacaklı olan firmaları mağdur etmektedir. Nitekim işletmeler konkordato sonuçlansa dahi alacağın ne kadarını tahsil edeceğini bilememekte olup tahsilat yapamama riskine sahiptir. Bu açıdan diğer şüpheli alacaklardan da bir farkı yoktur. Ayrıca bu durumun alacaklı mükelleflere vergi yükü de getireceği unutulmamalı, alacaklı şirketin de hakları korunmalıdır. Konkordato durumunda işletmeden olan alacaklara karşılık ayrılması yönünde bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır.

Haciz konulan alacaklara karşılık ayrılıp ayrılmaması irdelenmesi gereken diğer bir konudur. Şüpheli bir alacağa karşılık ayrılabilmesi için VUK 323'üncü maddesindeki diğer şartlar da yerine getirilmek şartıyla, alacağın teminatlı olmaması gerekir. Nitekim alacağın tahsil edilemeyen kısmı için gider yazılabilir. Gerek Danıştay'ın gerekse de GİB'in verdiği kararlar dikkate alındığında haciz işlemi başlatılan alacak için eğer bilirkişi tarafından değer tespiti yapılabiliyorsa, belirlenen tutarı aşan kısım için karşılık gideri ayrılmalıdır. Değer tespitinin yapılması durumunda haczedilen

malın tespit edilen değeri alacağın teminatı niteliğinde düşünülebilir. Ancak değer tespiti yapılmasına imkân yoksa Danıştay kararı da dikkate alınarak bu tür alacaklar teminatsız alacak kapsamında değerlendirip alacağın tamamına karşılık ayrılmalıdır.

Öte yandan borçlunun iflas etmesi halinde, borçlunun haczedilebilecek bütün varlıkları haczin konusunu oluşturur. İflasın açılması ile birlikte haciz; paraya çevrilme, rehin ve teminata ilişkin işlemleri durdurur. İflas kararı netleşince bunlarla ilgili takibat kalkar. Bu tür durumlarda alacaklılar borçluyu dava edemezler ve icra takibi başlatamazlar. Alacaklıların bu şartlarda yapabileceği en mantıklı iş iflas masasına kayıt olmalarıdır. Alacaklılar konu ile ilgili alacaklarına karşılık ayırabilmeleri için iflas masasına kayıt olmak zorundadır. Alacaklı borçlusu iflas ettiği halde iflas masasına kaydolmadığı takdirde, tahsilinde şüphe duyduğu bu alacaklara karşılık ayıramaz. Ayrıca karşılığı da iflas masasına kayıt olduğu dönemde yapmak zorundadır (Korhan, 2014). İflas eden bir mükellef için ileri tarihli alacaklar da dava açılmasa dahi şüpheli alacak haline gelir (Yüce, 2017).

İflas eden bir borçludan alacağı karşılık ayırabilmesi için VUK 323'üncü maddedeki şartları taşımak şartıyla iflas masasına alacağını kaydettiren işletmeler şüpheli hale gelen konu ile ilgili alacaklarına, alacaklarını masaya kaydettirdikleri dönemde karşılık ayırabileceklerdir.

Sehven başkasına gönderilen alacaklara karşılık ayırma da ticari hayatta sıklıkla karşılaşılmaktadır. Ticari hayatın gereği olarak işletmeler arasındaki cari hesap nedeniyle satıcıya olan borçlar banka kanalıyla havale ya da EFT yoluyla da yapılır. Ancak bu ödemeler yapılırken yanlışlıkla başka kişinin hesabına ödeme yapıldığı da görülmektedir. Sehven gönderilen tutardan kaynaklı alacağın tahsil edilemediği bu tür durumlarda da bunlara karşılık ayrılıp ayrılamayacağı konusunda tereddüte düşülmektedir.

İzmir VDB'nin 12/05/2016 tarih ve 67854564-105[1741]-274 sayılı özelgesinde bu konu ile ilgili açıklama yapılmıştır. Bu özelgede özetle; icra takibi nedeniyle borçlunun bulunamaması, dosyanın takipsizlik kararı verilerek kapatılması, alacağın tahsilinde imkânsızlık çıkması nedeniyle değersiz alacak saymıştır. Bundan kaynaklı alacağın hangi yılda değersiz hale gelmiş ise o yıl için zarar yazılması gerektiği belirtilmiştir.

Özelgeye bakıldığında tahsilinde şüphe duyulan bir alacağın gider kaydı yapılabilmesi için önceden gelir olarak kaydedilmesine gerek yoktur. Şüpheli hale gelen alacağın mutlaka işletmenin ticari kazanç elde etmesi ya da ticari faaliyetlerinin devamı ile doğrudan bir ilişkisi yoktur, ticari hayatın gereği olarak ortaya çıkan her türlü alacağı karşılık ayrılabilir (Bıyık, 2016). Ancak bu durumda vergisel sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Vergi kararının hesaplanmasında bu alacağı yönelik karşılığın dikkate alınmaması kanaatindeyiz.

Uygulamada en fazla karşılaşılan bir diğer sorun ise cari hesaba mahsuben yapılan fazla ödemeye karşılık ayrılıp ayrılmamasıdır. Bu konu ile ilgili yayımlanan bir özelgede; firmanın mal ve hizmet alımları nedeniyle

cari hesap olarak çalıştığı bir işletmeye avans şeklinde ödemeler yaptığı, ancak almış olduğu mal bedelinin ödediği avans tutarından düşük olduğu, fazla ödediği tutarının borçlu satıcı işletme tarafından ödenmediği, konunun yargıya yansdığı, dava ve icra takibine başlandığı bu alacaklar için karşılık ayrılıp ayrılamayacağı ile ilgili görüş sorulmuştur. Özelgede konu ile ilgili; işletmenin avansları ticari faaliyetin devamı için verdiği, bu nedenle alacakların ticari bir özellik kazandığı, VUK 323'üncü maddesindeki şartları yerine getirmesi halinde, icra takibine başlanılan veya dava açılan dönemde karşılık ayrılabilmesine dair görüş bildirilmiştir.

Netice itibari ile işletmenin cari hesaplarına yaptığı fazla ödemelerin tahsilinde şüphe duyulduğunda, bu şüpheli alacakların işletme faaliyetlerinin devamı için yapıldığından, diğer şüpheli alacaklardan bir farkı yoktur. VUK'un 323'üncü maddedeki şartları taşınması halinde, davanın açıldığı ya da icra takibinin başladığı dönemde karşılık ayrılabilir.

Özelgelerden anlaşılacağı üzere yabancı para cinsinden alacaklara karşılık ayrılması da önemlidir. İşletmenin döviz cinsinden alacakları şüpheli hale geldiğinde dönem sonlarında döviz alış kuru üzerinden değerlendirilir. Aradaki fark olumlu ise karı, olumsuz ise zararı ifade eder. Değerleme sonucunda şüpheli hale gelen bu alacaklara ayrılan karşılık miktarı da doğal olarak değişmektedir.

Maliye Bakanlığının yayımladığı bir özelgede; dövizden kaynaklı alacaklar sebebiyle ortaya çıkan kur farklarının asıl alacakla aynı özellik gösterdiğini, oluşan kur farkları için de karşılık ayrılabilmesini belirtmiştir. Fakat döviz kurunun düşmesi nedeniyle meydana gelen kambiyo zararı kadar şüpheli alacakların da eksiltilmesi gerektiği, şüpheli alacak karşılıkları hesabının da yine kur farkı kadar azaltılarak gelir hesabı olan konusu kalmayan karşılıklar hesabına aktarılması gerektiği konusunda görüş bildirmiştir.

Zamanaşımına uğramış bir alacak değersiz alacak olarak kabul edilmemelidir. Bir alacağı belirli bir süre içinde isteme hakkını kullanmama nedeni ile alacağına dava açma hakkının yitirilmesi veya bir alacağın kanunda belirtilen isteme süresinin geçmesi nedeniyle o alacağın yargı kanalıyla tahsilinin zorlaşması zaman aşımıdır. Zamanaşımı borcu ortadan kaldıran bir durum olmayıp mevcut olan bir hakkın istenmesini zor duruma sokan bir olaydır. Zamanaşımı ile borç – alacak ilişkisi devam etmekte sadece alacaklı tarafın kanun yönü ile isteme gücünü azaltmaktadır. Bu nedenle zamanaşımına uğramış alacakların tahsilinin imkânsızlığından söz edilemez. Dolayısıyla da değersiz alacak sayılıp zarar kaydı yazılamaz (Uçan ve Güner, 2017: 294-295).

Zamanaşımına uğramış bir alacağın değersiz alacak sayılıp sayılmaması konusunda Gelir İdaresi Başkanlığı'nın yayımladığı bir özelgede zamanaşımının borcu ortadan kaldırmadığını, eksik bir alacak durumuna getirdiğini, mükellefin alacağını ısrarla ciddi bir şekilde takip etmesi halinde zamanaşımına uğramayacağını, mükellef tarafından alacağın

ciddiyetle takip edilmemesi nedeni ile zamanaşımına uğramasını değersiz alacak olarak kabul etmemektedir.

Aciz vesikası ile ilgili Gelir İdaresi Başkanlığı'nın yayımladığı bir özeltede; alacaklı işletmelerin alacaklarının bir kısmını alamamaları nedeni ile düzenlenen haciz tutanağının aciz vesikası yerine geçtiği, aciz vesikası ile olan alacağın ortadan kalkmadığı, aksine alacağın tahsil gücünü artırdığı, aciz vesikasına bağlı alacakların 20 yıllık zaman aşımına tabi olduğu, bu belgenin borçlunun borcunu kabul ettiğinin bir delili olduğu, tahsil imkânının ortadan kalkmadığı, bu nedenle değersiz alacak olarak değerlendirilemeyeceği, aciz vesikasının verildiği dönemde karşılık ayrılarak gider yazılabileceği belirtilmiştir.

Tahsiline imkân kalmayan, kaza-i bir hüküm veya kanaat verici bir belgeye dayanan alacaklar alacaklısı bakımından değersiz alacak hükmünde olup işletme için zarardır, işletmenin varlıklarında azalışa sebep olur. Varlık azalışı işletmeleri zarar kavramına götürmektedir. Değersiz alacak varlık azalışına sebep olduğundan bu durum işletmeler açısından zarardır. Sulh yoluyla bir alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için ya yargı tarafından karar çıkmalı ya da borçlu ve alacaklı taraflar yazılı bir sözleşme imzalamalı, bu sözleşme notere tasdik ettirilmeli ve borçlunun ödeme güçlüğü içinde olduğu kanıtlanmalıdır.

2.2. Reeskont İşlemlerine Yönelik Özellikli Durumlar

Reeskont işlemlerine yönelik özellikli durumlar toplu bir şekilde ifade edilecektir. Reeskont işlemlerinde belli başlı konuların özellikli olduğu düşünülmektedir.

Reeskont hesaplama işlemi vadeli bir ödeme aracı olan senetlere uygulanmakta olup, vadeli çeklere reeskont hesaplanıp hesaplanmayacağı konusunda tereddüt yaşanmıştır. Her ne kadar vadeli çekler, çek olarak vadesiz bir ödeme aracı olan çekte benzerse de uygulama itibari ile vadeli bir ödeme aracı olan senetlere benzemektedir. Uygulamada sıklıkla kullanılan vadeli çek uygulaması 2020 yılına kadar ek bir mevzuatla yasallaştırılmıştır. Muhasebenin özün önceliği kavramı gereği de vadeli çeklerin, senet gibi düşünülüp reeskont hesaplanması gerekmektedir.

Avans niteliğinde ileri vadeli bir senet alınması durumunda öncesinde bir gelir kaydının yapılmaması nedeniyle reeskont hesaplayarak gider kaydının yapılmasına devlet vergi kaybı kaygısı ile müsaade etmemektedir. Bu nedenle avans niteliğindeki alacak senetlerine reeskont hesaplanmayacağı kanaati hakimdir.

Tahsil ve teminata verilen senetlerde senetlerin işletmenin aktifinden çıkarılmaması nedeniyle ilgili senetlere reeskont hesaplanabilir. Öte yandan şüpheli hale gelmiş senetli alacaklara ise vadesi dolduğundan ve şüpheli hale gelmesi nedeniyle karşılık ayrılabilme imkânı olduğundan reeskont hesaplaması mümkün değildir. Yine vadesi belli olmayan senetlere de

reeskont hesaplanamayacağı unutulmamalıdır. Aynı şekilde müflisten olan alacakların vadesi gelmiş alacaklar niteliğine kavuştuğundan reeskont hesaplaması mümkün değildir.

Vadeli satışlar nedeniyle ortaya çıkan alacak senetlerine reeskont hesaplayarak satış tutarının içindeki vade farkının ayrıştırılması sağlanıp vergi adaleti oluşturulmaktadır. Hatır senetlerinde öncesinde bir gelir kaydının mevcut olmaması bu senetlere reeskont hesaplamasını engellemektedir.

3. ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışmada muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili bilgi düzeyini belirleyerek temel eksikliklerin tespit edilmesi ana amaçtır. Bunun yanında katılımcıların ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeylerinde demografik özelliklerine göre farklılık olup olmadığı da araştırılmak istenen amaçlardandır.

Bu bağlamda muhasebe meslek mensubunun, ticari alacaklar ile ilgili tespit edilen eksikliklere yönelik alacağı eğitimler ile muhasebe meslek mensubunun mesleki saygınlığının yükselmesi beklenmektedir. Muhasebe meslek mensupları tarafından ticari alacaklar ile ilgili yapılan sağlıklı, güvenilir kayıtlar ve danışmanlık hizmeti sayesinde hem vergi kayıplarında hem de açılan dava sayılarında azalma beklenmektedir.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma Samsun’da faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları üzerinde yapılmıştır. Samsun’da 116 SM ve 779 SMMM olmak üzere toplam 895 meslek mensubu bulunmaktadır. Çalışmada sadece SM veya SMMM değil, muhasebe bölümlerinde çalışan muhasebe elemanları da dikkate alınmıştır. Bu nedenle hedef kitlenin büyüklüğü konusunda tahmin yapmak zordur. Zaman, maliyet ve fiziki ulaşım zorluğu gibi nedenler ile Samsun merkez ilçeleri ile Çarşamba ilçesinde muhasebe mesleğini yerine getirenler üzerinde çalışma yapılmıştır.

Araştırmada, söz konusu evreni oluşturan tüm bireylere ulaşma imkânı olmadığından örnekleme yoluna gidilmiş ve kolayda örnekleme metodu tercih edilmiştir. Fiziki olarak ulaşılamayan meslek mensuplarının ankete katılmalarını sağlamak amacıyla; anket soruları “google.form” üzerinden de internet ortamında oluşturulmuş, meslek mensuplarının ankete katılımı sağlanmıştır. Nihayetinde 150 muhasebe meslek mensubuna anket uygulanmıştır.

3.3. Araştırmanın Kısıtları

Araştırmadaki kısıtlardan biri, anketin uygulanacağı muhasebe meslek mensuplarına ulaşmadır. Nitekim kesin bir yargıya varabilmek için hedef kitlenin tamamına ulaşmak gerekir. Ancak zaman, meslek mensuplarına ulaşmak için fiziki ulaşım ve özellikle meslek mensuplarının iş yoğunluğu sebebi ile ana kütlenin tamamına ulaşmak mümkün değildir. Bu nedenle örnekleme yoluna başvurulmuştur. Yani sonuçlar araştırmada kullanılan örneklerden yola çıkarak tespit edilmiştir.

Kısıtlardan bir diğeri ise anket sorularının uygulanma yöntemi ile ilgilidir. Anketlerin muhasebe meslek mensuplarına uygulanması fiziki uzaklık sebebi ile matbu anket üzerinden uygulanması ve ulaşımı zor olacağından uzak olan yerlere web üzerinden yapılmış, fiziki olarak ulaşabilecek yakınlıktaki yerlere ise matbu anket formları uygulanmıştır.

Kısıtlardan diğeri ise anket soru sayısının fazlalığı, muhasebe meslek mensuplarının iş yoğunluğu nedeni ile vakit ayıramama ve bazı soruları cevaplamak istememeleri ve boş bırakma gibi durumların ortaya çıkmasıdır. Web üzerinden uygulanan ankette ise boş bırakma ya da birden fazla işaretleme gibi bir durum söz konusu olmamıştır.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada anket yöntemine başvurulmuştur. Anket soruları ile ilgili çok sayıda sorudan oluşan soru havuzu oluşturulmuş, başka bir kaynaktan anket soruları alınmadan, oluşturulan soru havuzundan seçilen sorular ile anket hazır hale getirilmiştir.

Genele uygulamadan önce anket ile ilgili uygulama sırasında karşılaşılabilecek sorunları tespit etmek amacı ile pilot uygulama olarak 18 meslek mensubuna uygulanmıştır. Pilot uygulamadan sonra anket sorularından bazıları çıkartılmış, bazıları eklenmiş, bazıları değiştirilmiş ve anket son şeklini almıştır.

3.5. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Anket sorularına verilen cevaplar doğrultusunda elde edilen veriler neticesinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

3.5.1. Araştırmaya Katılanlar ile İlgili Demografik Bilgilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada anket sorularına cevap verenlerin demografik özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Yaş Aralığı	18-25	26-35	36-50	51-65	66 ve +	Toplam
Frekans/Yüzde	34/(%23)	56/(%37)	44/(%29)	16/(%11)	0/(%0)	150(%100)
Cinsiyet	Kadın	Erkek	Unvan	Stajyer	SMMM	Diğer
Frekans/Yüzde	43/(%29)	107/(%71)		12/(%8)	64/(%43)	74/(%49)
Mezuniyet	Lise	Ön lisans	Lisans	Lisansüstü		
Frekans/Yüzde	23/(%15)	26/(%17)	93/(%62)	8/(%6)		
Deneyim Süresi	1-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	16-20 yıl	21-25 yıl	
Frekans/Yüzde	49/(%33)	31/(%21)	27/(%18)	20/(%13)	13/(%9)	
Muh. Yürüt. Yer	Tamamen Bağımsız Bir Muhasebe Bürosu		Kısmen İşletme Kısmen Muhasebe Bürosu		Tamamen İşletme	
Frekans/Yüzde	111/(%75)		16/(%11)		21/(%14)	

Araştırmada ankete yanıt veren muhasebe meslek mensuplarının yaş ortalaması 35'tir. 18-25 yaş grubunda yer alan %23'ü (34 kişi) mesleğe yeni başlamış olan kişilerden oluşmaktadır. Araştırmaya en fazla %37'lik pay ile 26-35 yaş aralığında olan 56 kişi cevap vermiştir. Bu kişiler genellikle muhasebe departmanlarında kıdemli olarak çalışan, alt grupta çalışan meslek mensuplarına çalışmalarda rehberlik eden kişilerden oluşmaktadır. 36-50 yaş grubunda yer alan %29'luk (44 kişi) kısım ise meslekte artık deneyim sahibi olmuş genellikle kendi işyeri olan SMMM'lerden oluşan gruptur. 51-65 yaş grubunda yer alan %11'lik (16 kişi) kısım ise uzun yıllardır muhasebe mesleğini yürüten deneyimli meslek mensuplarından oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının yaşları ilerledikçe sayılarının da azaldığı görülmektedir. Bunun nedeni, muhasebe mesleğinin yoruculuğu sebebi ile 50'li yaşlarda mesleği bırakma ve kıdemli meslek mensuplarına ulaşmakta zorlanma sayılabilir.

Ankete en büyük katılımı sağlayan %49'luk "Diğer" kısım muhasebe departmanlarında çalışan deneyimli, muhasebe işlerini yürüten, işyeri sahibi SMMM'lerden sonra gelen kişilerden oluşmaktadır. %43'lük (64 kişi) kısım olan SMMM genelde muhasebe bürosu sahiplerinden oluşmaktadır.

Araştırmada ankete yanıt veren muhasebe meslek mensuplarının mesleki deneyim ortalaması 12 yıldır. Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının deneyim süresi arttıkça sayılarının azaldığı Tablo 1'de açıkça görülmektedir. Buna neden olarak; son yıllarda muhasebecilik mesleğine yönelik eğitim veren iktisat ve işletme gibi bölümlerden mezun sayısının fazla

olması, muhasebe sektörünün istihdam alanının artması, ilerleyen yaşlarda mesleğin bırakılması ve anket uygulanırken deneyimli kişilere ulaşmada yaşanan zorluklar sıralanabilir.

Araştırmaya katılarak ankete yanıt veren muhasebe meslek mensuplarının %75’lik kısmının tamamen bağımsız bir muhasebe bürosunda çalışıyor olması, daha çok mükellefe ulaşma ve daha çok olaylarla karşılaşma bakımından önemlidir.

3.5.2. Araştırmaya Katılanların Muhasebe Mesleği ile İlgili Uygulamaya Yönelik Genel Sorulara Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi

Araştırmada anket sorularına cevap veren muhasebe meslek mensuplarının muhasebe uygulamaları ile ilgili genel sorulara verdikleri cevapların dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir. Anket ölçeği 5’li likert şeklinde belirlendiğinden cevaplar 1 (kesinlikle katılmıyorum)-5 (kesinlikle katılıyorum) arasında değerler şeklinde belirtilmiştir. Tabloda bu değerlerden yola çıkılarak ortalamalar belirlenmiştir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılanların Muhasebe Mesleği ile İlgili Uygulamaya Yönelik Genel Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımı

Sıra No	Muhasebe Mesleği Uygulaması ile İlgili Genel Sorular	Ortalama
1	Mükelleflerin kayıt için muhasebeciye verdikleri (fatura vb) belgeler gerçek tutarı yansıtmamaktadır.	2,52
2	Mükellefler vadeli işlemlerine ilişkin bilgi ve belgelerin tamamını muhasebe meslek mensuplarına kayıt için vermemektedir.	3,02
3	Mükellefler vadeli işlemlerine ilişkin bilgi ve belgeleri gerçeği yansıtmadığından (fatura tutarı ile gerçek tutar arasında fark olduğundan) muhasebe meslek mensuplarına kayıt için vermemektedir.	2,76
4	Mükellefler vadeli işlemlerine ilişkin bilgi ve belgeleri ticari ilişkilerinin bilinmesini istemediğinden muhasebecilerine vermemektedir.	2,50
5	Muhasebeciler vadeli işlemlere ilişkin işlemlerinin takibini zaman yetersizliği nedeni ile mükelleflerinden istememektedirler.	2,45
6	Muhasebeciler muhasebecilik mesleğini yerine getirirken mükelleflerine en çok vergisel açıdan bilgi vermektedir.	3,24
7	Mükelleflerim ticari alacaklar ile ilgili hukuki anlamda sıkıntı yaşadığında (tahsilat, icra vb) doğrudan avukata müracaat eder.	3,15
8		4,03

Muhasebe meslek mensubunun muhasebe işlemlerini yapabilmesi için mesleği ile ilgili hukuksal alanda da bilgi sahibi olması gereklidir.	
--	--

Araştırmadaki anket sorularının ikinci bölümü olan “muhasebe mesleği uygulaması ile ilgili genel sorular” değerlendirildiğinde; faturalarda gerçeği yansıtmayan tutarların olduğu (%34), mükelleflerin vadeli işlemlere ilişkin belgelerin tamamını kayıt için vermedikleri (%49), bu belgelerin gerçeği yansıtmadığı (%35), mükelleflerin bu belgeleri ticari ilişkilerinin bilinmesini istemediklerinden vermedikleri (%25), muhasebecilerin zaman yetersizliği nedeni ile mükelleflerden bu belgeleri istemedikleri görüşüne katılmadıkları (%60), muhasebecilerin en çok vergisel açıdan bilgi verdikleri (%58), mükelleflerin vergisel açıdan sorun yaşandığında doğrudan avukata müracaat ettikleri (%47) ve muhasebe meslek mensuplarının hukuki anlamda da bilgi sahibi olması gerektiği (%80) sonucu çıkartılmıştır.

Ortaya çıkan sonuçlar bu araştırmaya başlamadan önce tahmin edilen sonuçlar ile örtüşmektedir. Nitekim piyasada muhasebe meslek mensuplarına kayıt için verilen belgelerin tam anlamıyla gerçeği yansıtmadığı, mükelleflerin vadeli işlemlere ilişkin belgelerin tamamını vermedikleri, özellikle muhasebe bürolarında iş yoğunluğu sebebi ile vadeli işlemlerin tam olarak takip edilmediği, muhasebe meslek mensuplarının genel olarak vergi açısından mükelleflere rehberlik yaptığı, hukuki rehberlik işlerini avukatların yaptığı bilinmektedir. Ancak tahminlerin aksine muhasebe meslek mensuplarının bu belgeleri zaman yetersizliği nedeni ile istememe görüşüne katılmadıkları görülmüştür. Bu durum ise muhasebe meslek mensuplarının kayıt için belge verildiğinde iş yoğunluğuna bakmaksızın vadeli işlemlerin kaydını yapacaklarını, eksikliğin kendilerinden değil belgeleri bildirmeyen mükelleflerden kaynaklandığının göstergesidir.

3.5.3. Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik Tek Düzen Muhasebe Sistemi ile İlgili Sorulara Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi

Araştırmada anket sorularına cevap veren muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklara yönelik tek düzen muhasebe sistemi ile ilgili verdikleri cevapların dağılımı Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik TDMS ile İlgili Verdiği Cevapların Dağılımı

Sıra	TDMS ile İlgili Sorular	Ortalama
1	Mükelleflerim ticari alacakları ile ilgili tahsil sorunu yaşadıklarında gerekli belge ve bilgileri kayıt için teslim eder.	3,51
2	Vadeli çekler ticari alacaklar grubu içerisinde kayıt edilmelidir.	3,45
3	Bir alacağın şüpheli alacak haline gelmesi ile ilgili bilgi sahibiyim.	3,89
4	Alacakların şüpheli hale gelmesi durumunda gerekli kayıtları yaparım.	3,86
5	Şüpheli alacak karşılığı ancak alacağının şüpheli hale geldiği yılda ayrılabilir.	3,52

6	Şüpheli alacak dolayısıyla karşılık ayrılabilmesi için alacağın teminatsız olması gerekir.	3,47
7	Kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz.	3,10
8	Yurt dışından olan alacaklarda firmanın bulunduğu ülkenin mahkemelerine dava açılması halinde karşılık ayrılabilir.	3,49
9	İflası erelenen şirketten olan alacak için karşılık ayrılma durumunu bilirim.	3,41
10	Karşılık ayrılmış olan şüpheli alacağın tahsil edilmesi durumunda, tahsil edildikleri dönemde dönem karına intikal ettirilir.	3,43
11	Önceki dönemlerde şüpheli hale gelen ve karşılık ayrılan alacakların tahsili durumunda içinde bulunulan dönemin kazancına dahil edilebilir.	3,55
	Şüpheli Alacaklarla İlgili Toplam Ortalama	3,52
12	Alacağın değersiz hale gelme şartları hakkında bilgi sahibiyim.	3,65
13	Alacağın değersiz hale gelmesi halinde gerekli kayıtları yaparım.	3,60
14	Değersiz hale gelen alacak ilerde tahsil edilirse dönemin kazancına ilave edilir.	3,61
15	Alacak değersiz hale geldiği dönemde mutlaka gider/zarar yazılır.	3,54
16	Sulh yoluyla vazgeçilen alacaklar değersiz alacak olarak düşünülebilir.	3,37
17	Kendi isteği ile alacaktan vazgeçilmesi halinde gider kaydı yapılamaz.	3,09
18	Bir alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için mahkeme kararına gerek vardır.	3,44
19	Mahkeme tarafından verilmiş borçlu hakkındaki gaiplik kararı ve buna bağlı olarak herhangi bir mal varlığının bulunmadığına dair resmi makam belgeleri alacağı değersiz alacak haline getirir.	3,58
20	İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin değersiz hale gelen ticari alacakları deftere gider olarak kaydedilebilir.	3,19
	Değersiz Alacaklar ile İlgili Toplam Ortalama	3,45
21	Konkordato hakkında bilgi sahibiyim.	3,36
22	Konkordato anlaşması ile alacaktan vazgeçilirse alacak değersiz alacak sayılır.	3,14
	Konkordato ile İlgili Toplam Ortalama	3,25
23	Ticari alacaklara reeskont ayrılması hakkında bilgi sahibiyim.	3,56
24	Senetsiz alacaklara reeskont hesaplanamaz.	3,21
25	Reeskont işleminde T.C. Merkez Bankası faiz oranları dikkate alınır.	3,67
26	Senetli alacaklar reeskonta tabi tutulurken senetli borçlar da reeskonta tabi tutulmalıdır.	3,54
27	Senetli alacaklar kesinlikle reeskonta tabi tutulması zorunlu değildir.	2,67
28	Vadeli çeklere reeskont hesaplanabilir.	3,42
29	Şüpheli hale gelmiş senetli alacaklara reeskont hesaplanamaz.	2,83
	Reeskont ile İlgili Toplam Ortalama	3,27

Araştırmadaki anket sorularının üçüncü bölümü olan “TDMS ile ilgili sorular” değerlendirme sonuçları Tablo 3’te görülmektedir. Buna göre; ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının TDMS ile ilgili soruların tamamına %51 (%36+%15)’inin katılıyorum-kesinlikle katılıyorum şeklinde olumlu cevap verdikleri, %30’luk kısmının kararsız kaldığı, %19 (%15+4)’luk kısmın ise kesinlikle katılmıyorum-katılmıyorum şeklinde

cevap verdikleri tespit edilmiştir. Olumlu cevap veren %51'in dışında kalan %49'luk kesim ise küçümsenmeyecek orandadır.

Tablo 3 incelendiğinde olumlu olarak cevaplanan soruların başında 3,89 ile “Bir alacağın şüpheli alacak haline gelmesi ile ilgili bilgi sahibiyim” sorusu gelmektedir, en düşük ortalama ise 2,67 ile “Senetli alacakların reeskonta tabi tutulması zorunlu değildir” sorusu gelmektedir. Ortalamalara göre sıralama yapıldığında konkordato 3,25 ile en düşük olumlu cevaplama oranına sahiptir, daha sonra 3,27 ile reeskont işlemleri, 3,45 ile değersiz alacaklar ve en son da 3.52 ile en olumlu cevaplama oranına sahip şüpheli alacaklar gelmektedir.

Araştırmada konkordato sorusunu cevaplayan muhasebe meslek mensuplarından %43'lük kısmının bilgi sahibiyim demesi, %57'lik kısmın da bilgi sahibi olmadığını göstergesidir. Ayrıca araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının çoğu muhasebe bürosunda mesleğini icra etmekte, özellikle büyük ölçekli firmalar ile karşılaşmamaktadır. Bu durum ise oranın 3,25 ile en düşük çıkmasını açıklamaktadır.

Araştırmada reeskont işlemleri ile ilgili sorularda; en düşük ortalama sahip 2,67 ile “Senetli alacakların reeskonta tabi tutulması zorunlu değildir” ve 2,87 ile “Şüpheli hale gelmiş senetli alacaklara reeskont hesaplanamaz” soruları dikkat çekmektedir. Bu durum ise muhasebe meslek mensuplarının reeskont işlemleri ile ilgili bilgi düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Muhasebe bürolarında uygulamanın öğrenmeyi pekiştirdiği göz önüne alınırsa, reeskont işlemleri ile ilgili uygulamanın da az olduğunun göstergesidir. Reeskont konusunda bilgi sahibiyim ifadesini belirtenlerin ortalaması 3,56 iken reeskont bölümünün genel ortalaması 3.27'dir. Bu durum da muhasebe meslek mensuplarından bir kısmının bildiğini düşündüğü ama aslında eksik bildiği konuların olduğunu göstergesidir.

Araştırmada değersiz alacaklar ile ilgili sorularda; en düşük ortalama sahip 3,09 ile “Kendi isteği ile alacaktan vazgeçilmesi halinde gider kaydı yapılamaz” sorusu gelmektedir. Nitekim ankete katılanların %37'si bu soruya olumlu cevap vermiştir. “İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin değersiz hale gelen ticari alacakları deftere gider olarak kaydedilebilir” sorusunun ortalaması ise 3,19'dur, ankete katılanların %46'sı bu soruya olumlu cevap vermiştir. En yüksek oran ise 3,65 ile “Alacağın değersiz hale gelme şartları hakkında bilgi sahibiyim” sorusu gelmektedir. Ankete katılanların %55'i değersiz alacaklar hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmesine rağmen değersiz alacaklar değerlendirildiğinde bu oranın ortalama 3,45'e düştüğü görülmüştür. Bu durum da meslek mensuplarından bir kısmının bildiğini düşündüğü ama eksik bildiği konuların olduğunu göstergesidir.

Araştırmada şüpheli alacaklar ile ilgili sorularda; en düşük ortalama sahip 3,10 ile “Kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz” sorusu gelmektedir. Nitekim ankete katılanların sadece %33'ü bu soruya olumlu cevap vermiştir. En yüksek oran ise 3,89 ile

“Bir alacağın şüpheli alacak haline gelmesi ile ilgili bilgi sahibiyim” ifadesidir. Şüpheli alacaklar ile ilgili bilgi sahibiyim ifadesinin ortalaması 3,89 olmasına rağmen şüpheli alacakların genel ortalamasının 3,52 olması muhasebe meslek mensuplarının bu konuda tam anlamda bilgi sahibi olmadıklarının da göstergesidir.

TDMS ile ilgili sorular genel olarak değerlendirildiğinde; muhasebe meslek mensuplarının TDMS ile ilgili gerçek bilgi düzeylerinin kendi düşündükleri bilgi düzeyinden daha düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim Tablo 3 incelendiğinde her bölüm ile ilgili bilgi sahibiyim ifade ortalamaları genel ortalamadan düşük çıkmıştır. Bunun sebebi ise yanlış bilmelerinden ya da bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. %30 kararsızların bulunması da bilgi eksikliğinin olduğunu göstergesidir. TDMS ile ilgili sorularda en olumsuzdan en olumluya sıralama yapıldığında konkordato, reeskont işlemleri, değersiz alacaklar ve şüpheli alacaklar şeklinde olduğu görülür.

Ticari alacaklara yönelik TDMS ile ilgili genel soruların değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan sonuçlar araştırmaya başlamadan önce tahmin edilen sonuçlar ile örtüşmektedir. Reeskont işlemlerinin yapılmamasının nedeni ise muhasebe meslek mensuplarının bir sonraki dönem düzeltme kaydı yapacaklarından bunu gereksiz görmeleridir. Konkordato gibi akademik bilgi gerektiren konular ise lisans ve lisansüstü eğitim alan meslek mensuplarının bilgi sahibi olduğu konulardır. Bu konularda uygulamanın az olması cevaplama oranının düşük olmasına sebep olmaktadır. Ticari alacaklar ile ilgili bilgi eksikliği bulunan muhasebe meslek mensuplarına meslek odaları tarafından eğitim verilmesi sağlıklı bir muhasebe sistemi için gereklidir. Ayrıca verilen eğitimler sayesinde “SMMM Staja Giriş Sınavı” başarı oranı da artacak, uygulama ile teori arasındaki farklılık azalacak, uygulamadaki yapılan yanlışlıklar da teoriye uyma oranında azalacaktır.

3.5.4. Araştırma ile İlgili İstatistiksel Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda toplanan veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Muhasebe meslek mensuplarının demografik özelliklerine göre ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeylerinin farklılıkları istatistiksel olarak incelenmiştir. Araştırmada One/Way ANOVA testi kullanılmıştır. Farklılık analizi yapılırken Varyansların homojenliği (Homogeneity of Variance), anlamlılık seviyesi (significance), Post Hoc testinde Tukey, varyansların eşit olmadığı durumlarda ise Tamhane’s T testi ile analiz yapılmıştır.

ANOVA testinin ön şartı grupların normal dağılım göstermesi ve ana kütleden tesadüfi olarak seçilmiş olmasıdır. Ayrıca grupların varyanslarının da birbirine eşit yani homojen olması şartı aranır. ANOVA testi ile gruplar

arasındaki farklılıklar tespit edilerek bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığı hakkında da bilgi sahibi olunur.

3.5.4.1. Meslek Mensuplarının Yaşı ile Muhasebe Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Muhasebe meslek mensuplarının yaşı ile ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeyleri arasındaki ilişki One-way ANOVA analizi ile değerlendirilmiştir. One-Way ANOVA analizine göre ortalamalar arasındaki tek bir farklılığın bile olması genel sonuç bakımından farklılığın anlamlı olduğu sonucunu çıkarır. Sonuçlar Tablo 4’te görülmektedir.

Tablo 4: Yaş ile Ticari Alacaklara Yönelik Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)

Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	Ortalama	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Önemlilik Dereceleri sig. (p)
18-25	34	3,2026	18-25 arası	26-35 arası	-,14958	,08198	,266
26-35	56	3,3522		36-50 arası	-,38034*	,08610	,000
36-50	44	3,5830		51-65 arası	-,45992*	,11431	,001
51-65	16	3,6626	26-35 arası	18-25 arası	,14958	,08198	,266
Toplam	150	3,4191		36-50 arası	-,23076*	,07596	,015
				51-65 arası	-,31034*	,10689	,022
			36-50 arası	18-25 arası	,38034*	,08610	,000
26-35 arası	,23076*	,07596		,015			
51-65 arası	-,07958	,11008		,888			
			51-65 arası	18-25 arası	,45992*	,11431	,001
				26-35 arası	,31034*	,10689	,022
				36-50 arası	,07958	,11008	,888
* Önemlilik derecesi 0,05’ten küçüktür.			F: 9,316		p: 0,000		

Varyansların homojenliği testinde anlamlılık değerinin (sig.) 0,179 ile 0,05’ten büyük olduğu ve ANOVA testine uygun olduğu anlaşılmaktadır. ANOVA testinin anlamlılık seviyesinin ise 0,000 ile 0,05’ten küçük olması sebebi ile yaş ile ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farkın olduğu anlaşılmaktadır.

Tabloda ikili gruplar halinde anlamlılık düzeyi 0,05’in altında olanlar arasında anlamlı farklılık vardır. Bu farklılıkların kaynaklandığı gruplar Tablo 4’teki önemlilik derecelerine (p<0,05 olmalı) bakılarak sıralanabilir. 18-25 yaş aralığı ile 36-50 yaş aralığı arasındaki farklılığın anlamlı olduğu (p:0,000), 36-50 yaş aralığındakilerin ortalama bilgi düzeyi daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,38034 olduğu anlaşılmaktadır. 18-25 yaş ile 51-65 yaş aralığı arasındaki farklılığın anlamlı olduğu (p:0,001), 51-65 yaş aralığındakilerin ortalama olarak ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeyleri daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,45992 olduğu anlaşılmaktadır. 26-35 ile 36-50 yaş aralığı arasındaki farklılığın anlamlı

olduğu (p:0,015) ve 36-50 yaş aralığındakilerin ortalama olarak muhasebe bilgi düzeyi daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,23076 olduğu anlaşılmaktadır. 26-35 ile 51-65 yaş aralığı arasındaki farklılığın anlamlı olduğu (p:0,022) ve 51-65 yaş aralığındaki ortalama olarak ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,31034 olduğu anlaşılmaktadır.

Yaş ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde yaş ile doğru orantılı olarak muhasebe bilgi düzeyinin arttığı görülmektedir. Bu nedenle yaş arttıkça deneyim, uygulama ve eğitim gibi faktörlerin etkisi ile bilgi düzeyinin yükseldiğini söylemek mümkündür.

3.5.4.2. Meslek Mensuplarının Mezuniyeti ile Muhasebe Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya 23 lise, 26 ön lisans, 93 lisans, 8 Lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) mezunu olmak üzere toplam 150 muhasebe meslek mensubu katılmıştır. Muhasebe meslek mensubunun mezuniyeti ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki ilişki One-Way ANOVA analizi ile değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5: Mezuniyet ile Ticari Alacaklara Yönelik Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)

Mezuniyet	Kişi Sayısı	Ortalama	(I) Mezuniyet	(J) Mezuniyet	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Önemlilik Dereceleri sig. (p)
Lise	23	3,2631	Lise	Ön lisans	,02442	,11204	,996
Ön Lisans	26	3,2387		Lisans	-,22243	,09115	,074
Lisans	93	3,4856		Lisansüstü	-,41789*	,16065	,050
Lisansüstü	8	3,6810	Ön lisans	Lise	-,02442	,11204	,996
Toplam	150	3,4191		Lisans	-,24685*	,08683	,026
				Lisansüstü	-,44231*	,15824	,030
			Lise	,22243	,09115	,074	
			Lisans	Ön lisans	,24685*	,08683	,026
				Lisansüstü	-,19546	,14421	,529
				Lise	,41789*	,16065	,050
			Lisansüstü	Ön lisans	,44231*	,15824	,030
				Lisans	,19546	,14421	,529

* Önemlilik derecesi 0,05’ten küçüktür.

F: 5,146

p: 0,002

Varyansların homojenliği testinde anlamlılık değerinin 0,070 ile 0,05’ten büyük olduğu dolayısı ile ANOVA testine uygun olduğu anlaşılmaktadır. ANOVA testinin anlamlılık seviyesinin 0,002 ile 0,05’ten küçük olması sebebi ile mezuniyet durumları ile muhasebe bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu anlaşılmaktadır.

Tabloda ikili gruplar halinde anlamlılık düzeyi 0,05’in altında olanlar arasında anlamlı farklılık vardır. Bu farklılıkların kaynaklandığı gruplar Tablo 5’e bakılarak sıralanabilir. Ön lisans ile Lisans mezunları arasında

farklılığın anlamlı olduğu ($p:0,026$), lisans mezunlarının ortalama olarak ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,24685 olduğu anlaşılmaktadır. Ön lisans ile lisansüstü mezunları arasındaki farklılığın anlamlı ($p:0,30$) olduğu ve lisansüstü mezunlarının ortalama olarak ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalamaların farkın 0,44231 olduğu anlaşılmaktadır.

Eğitim düzeyi arttıkça, akademik eğitime bağlı olarak ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Ön lisans mezunlarının muhasebe bilgi düzeylerinin lise mezunlarından düşük çıkmasındaki etkenin ise lise seviyesinde okuyanların genelde meslek lisesi muhasebe bölümü mezunlarından oluşması şeklinde düşünülebilir. Yüksek lisans mezunlarının en yüksek bilgi düzeyine sahip olmaları lisans eğitiminden sonra da eğitime devam etmenin önemini göstermektedir.

3.5.4.3. Meslek Mensuplarının Unvanı ile Muhasebe Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Varyansların homojenliği testinde anlamlılık değerinin 0,330 ile 0,05'ten büyük olduğu dolayısı ile ANOVA testine uygun olduğu anlaşılmaktadır. ANOVA testinin anlamlılık seviyesinin ise 0,000 ile 0,05'ten küçük olması sebebi ile muhasebe meslek mensubunun unvanı ile muhasebe bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 6: Unvan ile Ticari Alacaklara Yönelik Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)

Unvan	Kişi Sayısı	Ortalama	(I) Unvan	(J) Unvan	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Önemlilik Dereceleri sig. (p)
Stajyer	12	3,2228	Stajyer	Diğer	-,04333	,11367	,923
Diğer	74	3,2661		SMMM	-,41010*	,11490	,001
SMMM	64	3,6329	Diğer	Stajyer	,04333	,11367	,923
Toplam	150	3,4191		SMMM	-,36676*	,06235	,000
			SMMM	Stajyer	,41010*	,11490	,001
				Diğer	,36676*	,06235	,000
* Önemlilik derecesi 0,05'ten küçüktür.					F: 19,186	p: 0,000	

Tablo 6'da ikili gruplar halinde anlamlılık düzeyi 0,05'in altında olanlar arasında anlamlı farklılık vardır. Bu farklılıkların kaynaklandığı gruplar Tablo 6'ya bakılarak sıralanabilir. SMMM ile diğer gruplar arasındaki farklılığın anlamlı ($p:0,000$) olduğu, SMMM unvanına sahip olanların ortalama olarak muhasebe bilgi düzeyi daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,36676 olduğu anlaşılmaktadır. SMMM ile stajyerler arasındaki farklılığın anlamlı ($p:0,001$) olduğu, SMMM unvanına sahip olanların ortalama olarak muhasebe bilgi düzeyi daha yüksek olduğu ve aralarındaki ortalama farkın 0,41010 olduğu anlaşılmaktadır.

Muhasebe meslek mensubunun unvanı ile ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeyi arasındaki tablo ve grafik incelendiğinde sıralamayı; en düşük bilgi düzeyinde stajyerlerin yer aldığı, daha sonra genellikle SMMM'den bir alt kademede olan, muhasebe bürolarının genel işlerini yapan muhasebe elemanlarından oluşan diğer grubunun yer aldığı, son olarak ise çoğunlukla işyerinin sahibi olan SMMM'lerin yer aldığı anlaşılmaktadır. Verilen cevaplar da bu sıralamayı doğrular niteliktedir. Nitekim SMMM olan bir kişi stajyerlik başta olmak üzere diğer kademelerden de geçmesi gerekir. SMMM'lerin uygulamada yaşadığı tecrübeler, SMMM olabilmek için lisans mezunu olması sorulara verdikleri cevapların doğruluk düzeyinin diğer unvanlara göre yüksek olmasının sebebi olabilir.

3.5.4.4. Meslek Mensuplarının Meslekteki Deneyim Süreleri ile Muhasebe Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyimi ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki ilişki One-way ANOVA analizi ile değerlendirilmiştir. Post hoc çoklu karşılaştırma tekniklerinden LSD tekniği kullanılmıştır. Varyansların homojenliği testinde anlamlılık değerinin 0,434 ile 0,05'ten büyük olduğu dolayısı ANOVA analizine uygun olduğu anlaşılmaktadır. ANOVA testinin anlamlılık seviyesinin ise 0,021 ile 0,05'ten küçük olduğu, muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyim süresi ile ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7: Deneyim Süresi ile Ticari Alacaklara Yönelik Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)

Mesleki deneyim süresi	Kişi Sayısı	Ortalama	(I) Mesleki deneyim süresi	(J) Mesleki deneyim süresi	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Önemlilik Dereceleri sig. (p)	
1-5 yıl	49	3,2807	1-5 yıl	6-10 yıl	-,17160	,09086	,061	
6-10 yıl	31	3,4522		11-15 yıl	-,09504	,09490	,318	
11-15 yıl	27	3,3757		16-20 yıl	-,30137*	,10506	<u>,005</u>	
16-20 yıl	20	3,5820		21-25 yıl	-,32147*	,12352	<u>,010</u>	
21-25 yıl	13	3,6021		26 ve üzeri	-,26763	,13739	,053	
26 ve üzeri	10	3,5483		6-10 yıl	1-5 yıl	,17160	,09086	,061
Toplam	150	3,4191	LSD analizi yapılmıştır.	11-15 yıl	,07655	,10423	,464	
				16-20 yıl	-,12977	,11356	,255	
				21-25 yıl	-,14987	,13083	,254	
				26 ve üzeri	-,09603	,14399	,506	
				11-15 yıl	1-5 yıl	,09504	,09490	,318
				6-10 yıl	-,07655	,10423	,464	
				16-20 yıl	-,20632	,11681	,079	
				21-25 yıl	-,22643	,13366	,092	

		26 ve üzeri	-,17258	,14657	,241
16-20 yıl	1-5 yıl	,30137*	,10506	,005	
	6-10 yıl	,12977	,11356	,255	
	11-15 yıl	,20632	,11681	,079	
	21-25 yıl	-,02010	,14106	,887	
	26 ve üzeri	,03374	,15334	,826	
21-25 yıl	1-5 yıl	,32147*	,12352	,010	
	6-10 yıl	,14987	,13083	,254	
	11-15 yıl	,22643	,13366	,092	
	16-20 yıl	,02010	,14106	,887	
	26 ve üzeri	,05385	,16654	,747	
26 ve üzeri	1-5 yıl	,26763	,13739	,053	
	6-10 yıl	,09603	,14399	,506	
	11-15 yıl	,17258	,14657	,241	
	16-20 yıl	-,03374	,15334	,826	
	21-25 yıl	-,05385	,16654	,747	
* Önemlilik derecesi 0,05'ten küçüktür.			F: 2,752	p: 0,021	

Tablo 7'de ikili gruplar halinde anlamlılık düzeyi 0,05'in altında olanlar arasında anlamlı farklılık vardır. 1-5 yıl ile 16-20 yıl deneyim süresi arasındaki farklılığın anlamlı (0,005) olduğu, 16-20 yıl mesleki deneyime sahip olanların ortalama olarak ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 30.137 olduğu anlaşılmaktadır. 1-5 yıl ile 21-25 yıl deneyim süresi arasındaki farklılığın anlamlı (0,010) olduğu, 21-25 yıl mesleki deneyime sahip olanların ortalama olarak ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 32.147 olduğu anlaşılmaktadır.

Muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyim süresi ile ticari alacaklara yönelik muhasebe bilgi düzeyi arasındaki tablo incelendiğinde sıralamayı; en düşük bilgi düzeyinde 1-5 yıl mesleki deneyime sahip olanların olduğu, genel olarak ise deneyim süresi arttığında bilgi düzeyinin arttığı anlaşılmaktadır. Ancak 11-15 yıl ve 26 yıl ve üzeri deneyime sahip olan meslek mensuplarının bilgi düzeylerinin kendisinden bir önceki deneyim süresi aralığına göre düşük olduğu görülmektedir. Bu düşüklüğün sebebinin almış oldukları eğitim düzeyinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

4. SONUÇ

Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklara yönelik muhasebe açısından bilgi seviyesinin artırılması gerekliliğinin olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Yapılan bu araştırmada; muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili sorunlar yaşadığı, muhasebe bilgi seviyelerinde düşüklüğün

olduğu, muhasebe bilgi düzeyi ile yaş, mezuniyet, unvan ve deneyim süresi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanına hâkim bilgi düzeyi yüksek muhasebe meslek mensubunun başarısına almış olduğu eğitimin, deneyiminin dolayısıyla yaşının ve unvanın etkisi olduğu düşünülmektedir. Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe bilgi düzeyini yükseltebilmek için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

- Meslek odaları ile üniversiteler arasında yapılan protokoller ile meslek mensuplarına akademik eğitim verilebilir.
- Lisans mezunu meslek mensuplarının yüksek lisans yapması için üniversiteler ile meslek odaları arasında protokol imzalanabilir.
- Lise ve ön lisans mezunlarının lisans eğitimini tamamlamaları için SMMM'ler tarafından yönlendirme yapılabilir.
- SMMM Odası bünyesinde alanında uzman vergi denetmenleri tarafından düzenli ve planlı bir şekilde, uygulamada karşılaşılan yanlışlar doğrultusunda eğitim verilebilir.
- Eğitimler planlanırken, süreklilik arz etmeyen sadece dönem sonlarında yapılacak işlemlere yönelik eğitim verilmesi faydalı olacaktır.
- SMMM adaylarına yönelik periyodik olarak meslek odalarında alanında deneyimli eğitimciler tarafından akademik eğitim verilebilir.
- Meslek odaları bu konularda yardımcı olabilecek, gerektiğinde her an başvurulabilecek, alanında yetkin ve bilgili meslek mensuplarını kendi bünyelerinde istihdam edebilirler.
- Alacağın zamanında tahsil edilememe durumunda yapılacak işlemler hakkında deneyimli bir avukat tarafından eğitim verilebilir.

KAYNAKÇA

- Arpacı, Ö.A. (2015). "Kamudan Olan Alacakların Şüphelilik Durumu". Mali Çözüm Dergisi. Ocak-Şubat, 155-163.
- Ateş, K. (2014). "Yurt Dışı Alacaklara Şüpheli Karşılık Ayrılmasının Şartları". Erişim:25 Aralık 2018, http://www.muhasabetr.com/sorucevap/haber_oku.php?haber_id=1435.
- Bıyık, M. (2016). "Tahsil Edilemeyen Alacaklar Hangi Koşullarda Giderleştirilebilir?" Erişim: 30 Aralık 2018, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/tahsil-edilemeyen-alacaklar-hangi-kosullada-giderlestirilebilir/328660>.
- Danıştay 4.Dairesinin 27/05/2010 tarih 2008/399 Esas ve K.2010/3271 sayılı kararı
- Ege, F. (2016). "Şüpheli Alacak Karşılığı ve Özellikli Hususlar". Mali Çözüm Dergisi. Mayıs-Haziran 2016, 243-253.

- Elele, O. (2018). “Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı”, Erişim: 25 Aralık 2018, <http://www.toprakdenetim.com/index.php/yeni-menu/149-suepheli-alacak-karsiligi>
- GİB 06/04/2015 tarih ve 62030549-125[6-2013/354]-627 sayılı özelge
- GİB 02.11.2009 tarih ve B.07.1.GİB.0.01.29/2978-322-68-102537 sayılı özelgesi.
- GİB 04/04/2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.19.02-019.01-230 sayılı özelge
- GİB 21/02/2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.06.18.02-32323-7986-282 sayılı özelge
- GİB Bursa VDB 23.08.2011 tarih B.07.1.GİB.4.16.17.02VUK1125183 sayılı özelge
- GİB Büyük Mükellef Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 22.04.2015 tarih ve 64597866-105[323-2015]-11212 sayılı özelgesi.
- GİB Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 24.02.2016 tarih ve 64597866-105[280-2016]-3601 sayılı özelgesi
- GİB Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 02.01.2018 tarih ve B.07.1.GİB.4.26.15.02-105[323-2017/2]-8 sayılı özelgesi
- GİB İzmir VDB 12/05/2016 tarih ve 67854564-105[1741]-274 sayılı özelge
- Korhan, G. (2014). “Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı Uygulamasında Özellikli Durumlar”, Erişim: 9 Şubat 2018. <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/gokhankorhan/003/>
- Tokat, Y. (2014). “Şüpheli Alacaklara İlişkin Özel Durumlar”. Yaklaşım Dergisi, 254.
- Uçan, R. ve Güner, Ü. (2017). “Zamanaşımına Uğrayan Alacak Değersiz Alacak Ya Da Şüpheli Alacak Kabul Edilir Mi?”. Yaklaşım Dergisi. 292, 292-295.
- Yavuz, M. (2018). “Son Düzenlemeler Işığında Mahkemelerce Verilen Konkordato Mühletinin Alacaklılar ve Borçlu Bakımından Sonuçları”. Mali Çözüm Dergisi. 147, 159-169.
- Yüce, M. (2017). “Şüpheli Alacaklar Karşılığı”. Erişim: 30 Aralık 2018, <http://www.yenidonem.com.tr/yazarlar/mehmet-yuce-91/supheli-alacaklar-karsiligi-5562.html>
- Yüce, M. (2017). Şüpheli alacaklar karşılığı. Erişim: 30 Aralık 2018, <http://www.yenidonem.com.tr/yazarlar/mehmet-yuce-91/supheli-alacaklar-karsiligi-5562.html>